

על "המלחמה המיותרת"

אל"מ (מיל') ד"ר יהודה ואלך

לידל הארט תומך — באפילו — של הספר — בגישתו של סר וינסטון צ'רצ'יל, שהציע לקרוא למלחמת-העולם השנייה, "המלחמה המיותרת"², שכן כצ'רצ'יל סבור גם הוא, כי ניתן היה למנוע מלחמה זו בנקל, לוא היה העולם מונע בעוד מועד בעד התעצמותה של גרמניה הנאצית. יתר על כן, כאשר יצאו לבסוף המדינות הדמוקרטיות למלחמה נגד היטלר, עשו זאת במועד הפחות נוח לעצמן.

יש בוודאי אנשים המביעים פליאה על כך, שלידל הארט ראה בכלל צורך לפרסם ספר על תולדותיה של מלחמת-העולם השנייה — עשרים וחמש שנים לאחר סיומה; זאת נוכח העובדה, שאין עוד מלחמה שזכתה ל"כיסוי" כה ענף, הן בתחום של "היסטוריה רשמית", הן בתחום סוגי הלוחמה המיוחדים והן בשפע ספרי ההיסטוריות של עוצבות¹ ו"זכרונות". "מה אפשר עוד לומר על מלחמה זו, ולא נאמר כבר?" שואלים הספקנים.

אף כי במבט ראשון נראה טיעון זה הגיוני, הנה למקרא ספרו של לידל הארט (אשר כידוע ראה אור רק לאחר מותו, ושבחיבורו עסק למעלה מעשרים שנה) יש להודות, כי היתה הצדקה להוציאו. דומני כי שני הספרים החשובים ביותר להבנת אותה מלחמה מורכבת, שנמשכה מ-1939 ועד 1945, הם ספרו של הגנרל פולר וספרו של לידל הארט.

ספרו של גנרל פולר ראה אור בשנת 1948 (כתיבתו הסתיימה בספטמבר 1947). לפולר לא היתה גישה לתיעוד, שבאותה עת טרם עמד לרשות ההיסטוריונים, ולכן כתב את ספרו על סמך תיאור העובדות, כפי שהיו ידועות ממקורות גלויים. ספרו של הגנרל פולר הוא, עלי-כן, ניסיון לנתח אירועים ולפרשם על סמך ההיגיון בלבד. ערכו של ספר זה כיום מועט ביותר, משום שרוב התיעוד כבר פתוח בפני החוקר. אף-על-פי כן היה זה ספר חשוב, משתי בחינות: ראשית, היה בו כדי ללמד את החוקרים מה אפשר

לעשות בתחום המחקר וההגשה ההיסטוריים כאשר המקורות עדיין חסויים; ושנית, פולר הפנה כבר בשלב מוקדם זה את חצי הביקורת שלו כנגד משגים שנעשו בניהול המלחמה, ועירער על מוסכמות.

כשניגש לידל הארט לכתוב את ספרו, נתקל בתופעה הפוכה: הוא היה משופע במקורות ובפרשנויות, ונא-לץ לנקוט דרך של תמצות. ישנם בוודאי קוראים החולקים על עצם המבחר שבספרו, ועל כך שהדגיש מאורעות מסוימים בהשוואה לאחרים.

בביקורת מעין זו יש מידה רבה של צדק, שכן עצם ניפויו של העיקר מתוך הטפל מושפע, כמובן, מנקודת ראותו של הכותב — ואין לשכוח, כי לידל הארט היה אנגלי וכתב כאנגלי. אך אין גם להתעלם מן העובדה, שאין זו מלאכה קלה כלל וכלל לחבר ספר בן כרך אחד בלבד על אודות פרשיה היסטורית מורכבת כמלחמת-העולם השנייה.

עם קריאת הספר עשוי הקורא להיות מופתע מנקודות רבות שהוצגו בו בצורה שלא היתה צפויה מלידל הארט. והרי דוגמאות אחדות שצדו במיוחד את תשומת-לבנו:

● אשר למלחמת החורף של הרוסים בפינלנד, גורס לידל הארט, כי הדרישות הרוסיות מפינלנד ערב המלחמה היו הגיוניות, והפיצוי שהוצע על-ידי ממשלת ברית-המועצות (פיצוי טריטוריאלי וכספי) היה נדיב מכל הבחינות. לפיכך, במסיבות שנוצרו לאחר התקפת גרמניה על פולין, לא היתה כל הצדקה לסי-רובה של ממשלת פינלנד לרוסים. יתרה מזו, לא היה כל היגיון בכך שמעצמות המערב תתמוכנה בסירוב הפיני ותעודדנה אותו.

● לידל הארט מוכיח, שעל אחר שעל, כי סר וינסטון צ'רצ'יל שגה כמעט בכל החלטותיו האסטרטגיות, ובכך האריך באורח טרגי את המלחמה, והביא לא אחת את אנגליה — ועמה את העולם החופשי כולו — אל סף הכישלון המוחלט. במיוחד בולט הדבר בכך, שלא הגיע להכרעה אם יש להקנות עדיפות למזרח הרחוק או למזרח התיכון.

● אשר לפילדמרשל מונטגומרי — למרות שהיה ידיו של לידל הארט — סבור המחבר, כי הלה הזיק לתד-מית של עצמו בכך שניסה להוכיח, כי הקרבות והמערכות עליהם פיקד, התפתחו תמיד לפי המתוכנן. לידל הארט מראה, שדווקא ההיפך הוא הנכון, וכי מונטגומרי נתברך בתכונה החשובה של היכולת לשנות תכניות תוך כדי הוצאתן אל הפועל, ולהתאימן למסיבות שנסתנו. לדעתו זוהי סגולה חשובה למצביא, אשר הצגתה היתה מעלה את ערכו של מונטגומרי, ואילו ניסיונו המגוחך לשכנע כי במערכותיו היו כל ההתפתחויות לפי התכנית, שם אותו ללעג.

● בעוד אשר העולם המערבי משוכנע, כי הרוסים השהו בזדון ובכוונה תחילה את כיבוש וארשה בשנת

B. H. Liddell Hart, History of the Second World War, Cassell (1 London 1970.

(2 בהקדמה לזכרונותיו על מלחמת-העולם השנייה, מספר צ'רצ'יל, כי יום אחד אמר לו הנשיא רוזבלט שבדעתו לבקש הצעות לשם שיתוף למלחמה, וצ'רצ'יל הציע לו מייד לקרוא לה, "המלחמה המיותרת" ("The Unnecessary War").

הגנרל האיטלקי דואָה, נביא לוחמת האויר, לא נודע עה כל השפעה על חילות-האויר של אירופה, בניגוד לכל ההשערות שהיו קיימות עד כה. חילות-האויר המערביים פעלו בהתאם לתפיסה בריטית עצמאית; יתר-על-כן, לידל הארט סבור, כי דואה לא השפיע אפילו על חיל-האויר האיטלקי!

בספר מופיע פרט מעניין ומסעיר, שכבר גרם לפול-מוס בעיתונות העולמית: לידל הארט מגלה, על סמך מידע גרמני שנמסר לו, כי ביוני 1943, ערב מערכת קורסק הגורלית, התקיימה פגישה סודית בין ריבנ-טרופ למולוטוב בקירובוגרד, שמאחורי קו החזית הגרמני. מטרת הפגישה היתה לנסות לסיים את המל-חמה על-ידי הסכם בין גרמניה הנאצית לרוסיה. המו"מ נכשל, משום שריבנטרופ דרש, שהגבול הרוסי בעתיד יעבור על גדת הדנייפר, בעוד שמולוטוב עמד, כמובן, על חזרה אל הגבול המקורי (כלומר, זה שנקבע בהסכם על חלוקת פולין). הואיל ולידל הארט אינו מפרט את מקור המידע, בצינו רק באורח מעורפל, כי המידע בא מפי קצינים גרמנים שהיו באותו מעמד עם ריבנטרופ, ובהיעדר כל אישור או הכחשה מצד הרוסים, קשה לדעת מה האמת בפרשה זו.

הגיבור המרכזי בספר הוא חיל השריון של שני הצדדים. לשריון נתונה כל אהדתו של המחבר, ואין הוא מחמיץ כל הזדמנות כדי להצביע על תרומתו, גם במסיבות שבהן לא היינו מצפים לפעולת שריון כלל (למשל, ביערות-העד של בורמה). הארה מיוחדת זו של הלוחמה המשוריית איננה מקרית. עלינו לזכור, כי לידל הארט, יחד עם פולר, היה ממניחי היסוד לתורת הלוחמה המשוריית בכלל. יתר על כן, בעוד שפולר דבק עד הסוף בתפיסה של העוצבה המשור-יית המורכבת מטנקים בלבד, פיתח לידל הארט את התורה של עוצבת השריון המעורבת והמאוזנת. תפי-סה זו סיגלו לעצמם הגרמנים בדיבזיזיית ה"פאנצר" שלהם. בשילוב הנכון של טנקים, חי"ר משוריין, אר-טילריה, נשק נגד-טנקים ופלסים משוריינים, ובסיוע הדוק ונבון של חיל-האויר, השיגו בתחילת המלחמה את ניצחונותיהם המפתיעים. הפעלת עוצבות-שריון בריטיות המושתתות על תפיסת "הטנקים בלבד", וחלוקת הטנקים בצבא הבריטי לטנקי חי"ר (לסיוע לחי"ר) מזה וטנקי שיוט (ביחידות השריון) מזה, היו בעוכרי האנגלים זמן רב, וקרבות כבדים נדרשו מהם עד שלמדו את הלקח. אין לתמוה, כי לידל הארט ראה בתולדותיה של מלחמת-העולם השניה אישור לתורתו, שאותה פיתח לאחר מלחמת-העולם הרא-שונה.

לסיכום, למרות שלכאורה אין עוד מה לחדש בתחום קורותיה של מלחמת-העולם השניה, ממליצים אנו על ספרו זה של לידל הארט. בנוסף לסיכום התמציתי ולפרשנות המעניינת, ייחנה הקורא מסגנונו השוטף והמיוחד של המחבר. ראויים לציון גם המפות והמר-מים מאירי-העיניים שבספר.

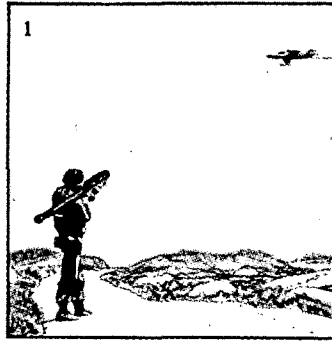
1944, כדי לגרום תחילה לחיסול המחותרת הפולנית על-ידי הגרמנים, גורס לידל הארט אחרת. אין הוא דוחה את העובדה, כי הרוסים לא אהדו במיוחד את המחותרת הלאומנית הפולנית, אך הוא סבור, כי העי-כוב בכיבוש וארשה נגרם בראש-וראשונה מחמת קשיים לוגיסטיים אובייקטיביים. הוא מצביע על כך, שההתקדמות הרוסית ב-1944 היתה כה מהירה, בח-זית רחבה ביותר ולטווח חזירה עמוק כל-כך, שצבאות מערביים, הפועלים על פי עקרונות-מטה מקובלים, היו נעצרים זה מכבר כדי לארגן מחדש את שירותיהם הלוגיסטיים. רק אופיו המיוחד של החייל הרוסי והס-תפקותו במועט, הקנו לפיקוד הסובייטי את היכולת לקיים תנופת התקדמות כפי שקיים. ואולם, על גדות הויסלה באה לבסוף גם יכולת זו לקצה, ונדרשו כמעט שישה חודשים כדי לשקם את המערכת הלוגיסטית בעורף הגייסות הרוסיים, לשם הכנתם ל"דילוג" הבא אל האודר.

● הקורא יופתע גם לקרוא, כי לידל הארט מצא בטיהוריו האכזריים של סטאלין בשורות הצבא האדום נקודה לחיוב. הוא מצביע על העובדה, שבעוד שהגיל הממוצע של המרשלים הגרמנים היה 65 ומעלה, וגילם של המרשלים האנגלים והאמריקנים היה 60 לערך, הרי כתוצאה מן הטיהורים היה גילם הממוצע של המרשלים הסובייטיים – 45. דומני כי קשה להש-לים עם טענה זו. ראשית, קיימות דרכים הומניות יותר להורדת גילו הממוצע של חבר מפקדים, מאשר העמדתם בפני כיתת-יורים. ושנית, גם המפקדים הבכירים שחוסלו ב"טיהורים" הסטאליניים, לא היו קשישים מז'קוב ועמיתיו (למעט ורושילוב ובודיוני, שנשארו בחיים והיו קשישים כעמיתיהם במערב).

● המלחמה נגד היטלר הוארכה ללא צורך, כיוון שבמפקדת בעלות-הברית לא ידעו, כי הצבא הגרמני התמוטט לחלוטין באוגוסט 1944. אי ניצולה של עוב-דה זו, סיפק לגרמנים יכולת-נשימה, שאיפשרה להם להתאושש ולארגן מחדש את הגנת גרמניה. לידל הארט פוסל את אסטרטגיית "החזית הרחבה" של אייזנהאואר, ומצדד עקרונית בתפיסת "המהלומה המרוכזת הבודדת" של מונטגומרי. ואולם, הוא מו-כיח, כי לא הפניית חלק מן המשאבים אל הארמיה של פטון (כפי שטוען מונטגומרי בזכרונותיו) היא שמנעה את הצלחת המהלומה של קבוצת-הארמיות של מונטגומרי צפונה, אלא מחדלי גייסותיו של האח-רון ומגבלותיהם הם אשר עיכבו את ההתקדמות. עם זאת נדמה ללידל הארט, כי נטילת הדלק מפטון בשבוע האחרון של אוגוסט 1944, כאשר היה 160 ק"ל לומטרים קרוב יותר לנהר הריין מכל שאר הגייסות במערב, היא אשר גרמה להחמצת סיכוי נדיר לסיים כבר אז את המלחמה.

● קורא המתעניין בתיאוריות צבאיות ובהשפעתן על ניהול המלחמה, יופתע ללמוד מן הספר, כי לתורות

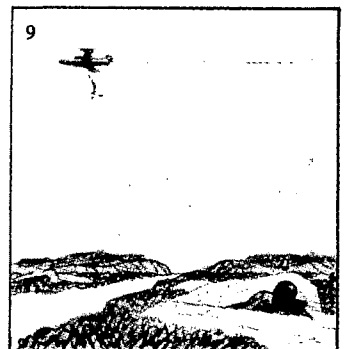
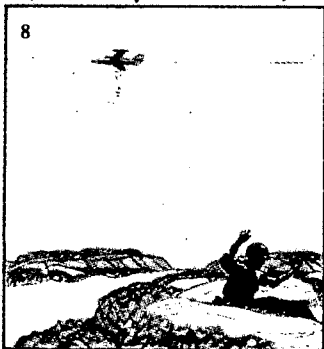
טיל
נ"מ
אישי
„רד-אי“

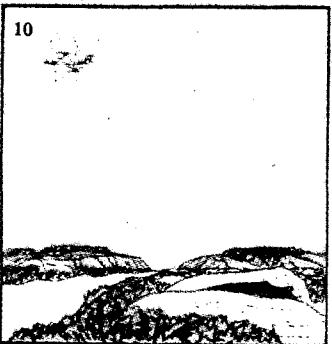
שיגור הטיל

ריצה אל המחסה (הטיל ממשיך במעופו)

תפיסת מחסה (הטיל מתביתת)

בהיות הטיל מכוון למטרה, מקבל המפעיל סימן ומשגר את הטיל. הטיל מתביתת על-ידי קרינה תת-אדומה. סיכווי הפגיעה סבירים עד לטווח של כ-100 מטרים, בתנאי שהמטוס כבר חלף מעל היורה או חולף מן הצד.

הטיל נ"מ „רד-אי“, בשירות צבא ארה"ב, מופעל על-ידי חייל, מן הכתף, נגד מטוסים מנמיכי-טוס.

משהתגלה מטוס, מכוון המפעיל את המטול אל המטרה.